

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗГЛЯДУ ТВОРЧОСТІ ВІКТОРА ВЛАСЮКА У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ

Анотація. У статті розглянуто окремі поезії Віктора Власюка зі збірок різних років, зосереджено увагу на основних мотивах творчості, з'ясовано значення образів-символів, які найчастіше трапляються в поезії. Розкрито основні принципи природовідповідності, зосереджено увагу на питаннях українства. Розглянуто один із основних мотив людського життя – мотив любові, яка здатна повністю змінити сутність людини та підняти її на вищу сходинку людського буття – духовності.

Ключові слова: українськість, природовідповідність, людська природа, духовність, тепло людських взаємин, любов, внутрішня краса.

Abstract. The article examines individual poems of Viktor Vlasjuk from collections of different years, focusing on the main motives of creativity, clarifying the meaning of images-symbols that occur most often in poetry. The main principles of conformity to nature are revealed, attention is focused on issues of Ukrainianness. Considered one of the main motives of human life - the motive of love, which is capable of completely changing the essence of a person and raising him to the highest level of human existence – spirituality.

Keywords: Ukrainianness, conformity to nature, human nature, spirituality, warmth of human relationships, love, inner beauty.

Вступ. У період російсько-української війни з 2014 року і донині значно посилилася увага щодо питання українськості (українства). Зазначений термін, як і все, що стосується українського, (за імперських, а згодом і совєцьких часів) традиційно пов'язували з нижчою культурою (мається на увазі українською). Збірним словом «українство» називали прихильників фольклору, побуту, пісні, традицій та їхні намагання вивчати та зберегти саме надбання народної творчості та побуту. Зазначимо, що саме збирачів і записувачів фольклору вважали людьми якогось іншого світу (недосконалого, немудрого, неосвіченого), оскільки вони намагалися зберегти побут і культуру українців. З кінця ХІХ – початку ХХ століття в наукових джерелах прослідковується думка про ототожнення «українськості» з українським національним рухом, що було виявом свідомої самоідентифікації народу як життєвої та необхідної позиції. Можемо зазначити, що поняття «українськість» не відтворює прагнення чи бажання людей вдягнути вишиванку, співати українські пісні та дотримуватися традицій і звичаїв свого народу.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. З огляду на наукові джерела можемо зазначити, що українство

– «це історично сформована адаптивно-еволюційна система ознак і властивостей, які вирізняють українську людину, українську спільноту й українську культуру з-поміж інших аналогічних об'єктів (феноменів)» [9, с. 18].

Розглядаючи поняття «українськість», важливо звернутися до етнічних, громадянських, історичних, культурно-мистецьких витоків.

З-поміж видатних представників українства варто назвати М. Максимовича, П. Куліша, М. Костомарова, О. Потебню,

М. Драгоманова, П. Юркевича, П. Чубинського, П. Житецького, І. Франка, Лесю Українку та інших. Значний внесок у відродження української культури здійснили польські діячі В. Липинський та В. Антонович, татарин А. Кримський та інші етнічні неукраїнці, які сприяли формуванню національної свідомості українців та які пов'язували власну долю з долею українського народу. Українські та зарубіжні діячі своєрідно, властиво тільки їм, виявляли українськість, зосереджуючи увагу на побуті, соціальній діяльності, культурній спадщині українців, їхньому ставленню до історично-літературних надбань, проте кожен намагався утвердити думку про самобутність українського народу та його культури.

В аспекті зазначеної проблеми і варто розглядати творчість письменників-земляків, зокрема І. Микитенка, М. Петрова, Л. Юхвіда, Дона Амінадо, Х. Меламуда, Н. Рибак, Яра Славутича, В. Винниченка, Ю. Яновського, М. Годованця, В. Бровченка, Юрка Степового, Є. Маланюка, В. Козаченка, В. Близнеця, В. Шурапова, Є. Желєзнякова, М. Смоленчука, С. Плачинду та багатьох інших.

З-поміж сучасної когорти письменництва рідного краю можемо назвати поетів В. Гончаренка, С. Барабаш, К. Горчар, О. Журливу, А. Загравенка, Д. Іванова, Р. Любарського, О. Надутенко, В. Сасенко, В. Мошуренка, Л. Юферову, І. Небеленчук, Н. Шнітке та інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Творчість письменників-земляків досліджують І. Шаров, В. Базилевський, В. Панченко, Л. Куценко, Г. Клочек, В. Босько, І. Небеленчук, С. Михіда та інші. У працях дослідників підтверджена думка про те, що поети-земляки зробили значний внесок не лише у розвиток літератури та культури рідного краю, а й України, їхні прізвища та надбання відомі й за кордоном. Їхню творчість знають і вивчають в закладах освіти України, праці цитують у наукових колах (Всеукраїнські та Міжнародні конференції, семінари, круглі столи тощо), у різних країнах влаштовують пам'ятні дні та творчі заходи на вшанування пам'яті поетів-земляків. Метою статті є дослідження творчості поета-земляка В. Власюка, розгляд його поезій у контексті вивчення розділів програми з української літератури «Сучасна поезія» та «Література рідного краю», з'ясування основних мотивів творів і розкриття символічного значення образів.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання:

- ознайомити з творчістю Віктора Власюка;
- дослідити окремі поезії;
- зосередити увагу на філософському змісті віршів;
- розкрити значення образів-символів;
- зосередити увагу на ключових моментах поезії, її особливостях, основних мотивах.

Виклад основного матеріалу. Чільне місце з-поміж поетів краю посідає В. Власюк. Віктор Олександрович Власюк – поет, прозаїк, перекладач, публіцист. Народився 08 липня 1949 року в с. Петровському Краснодарського краю. Закінчив філологічний

факультет Кіровоградського державного педагогічного інституту. Працював учителем в школі, викладачем у вищому навчальному закладі, методистом обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського. Вірші були надруковані у місцевих і республіканських виданнях: газеті «Молодь України», і часописі «Україна», альманаху «П'яте колесо». Його поетична скарбниця вміщує різні жанри: вірші, гуморески, байки, пародії, сатиричні замальовки, переклади, фельєтони, епіграми, нариси, усмішки, етюди тощо. Віктор Олександрович є автором декількох невеликих за обсягом словників: жартівливих слів, гумористичних висловів, побутової лексики. Однією із мрій В. Власюка було укладання словника професійної та побутової лексики педагогів. На жаль, передчасна смерть не дозволила Віктору Олександровичу здійснити його мрію – 25 грудня 2022 року душа педагога та людини відлетіла у засвіти. Згадуючи про Віктора Олександровича як про викладача, зазначимо, що його безмежно любили студенти – за знання, за розум, цікаві розповіді (Віктор Олександрович зачаровував своїм притишеним оксамитовим голосом), уміння вислухати та зрозуміти кожного студента, обов'язково допомогти, навіть матеріально, а тоді забувши, кому і скільки віддав. Один із студентів В. Власюка О. Чуднов, а згодом і викладач кафедри Кіровоградського державного педагогічного інституту, так згадує пор свого куратора та викладача: «Згодом доля звела нас на кафедрі загального мовознавства, ми обидва були викладачі. Власюк ніколи не намагався справити на студентів ефект своїми знаннями. Але мав бачення, як з безграмотних студентів зробити грамотних. Вчив відчувати мову. Навчаючи інших <...>, не виставляв їх ідіотами, а намагався зробити так, щоб учень сам відчув смак самостійної праці. Він тонко відчував тканину мови. Був книжником. З ним легко було говорити про літературу. Власюк не нав'язував своєї точки зору, але знаходив аргументи, які змушували тебе засумніватися в своїй правоті. І сам вірші писав. Маю кілька книжок його поезій, які нагадують японську середньовічну лірику. У тих віршах і є Власюк». І далі читаємо в спогадах О. Чуднова: «Він не вислужувався, не був пристосованцем, не обговорював вчинки інших. Але й в конфлікти не вступав, не боровся за своє, вважав це марною справою. Не терпів хамства, зверхності. Був байдужим

до речей. Для мене він – інтелігент». Зі спогадів викладача та філолога В. Бажан дізнаємося, що «Власюк був серед найкращих. Віті все вдавалося. Дуже грамотний. Багато читав. У вісімдесятих роках подарував велику частину книжок бібліотеці. Власюк якийсь час вчителював. Згодом його запросили на роботу в педінститут. Студенти його любили. Свою роботу він робив дуже добре».

Завжди чесний, справедливий, із підвищеним почуттям відповідальності й обов'язку, стриманий, толерантний – таким запам'ятався Віктор Олександрович учням, студентам, колегам. Саме В. Власюк подарував Обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. І. Чижевського унікальне видання «Історичний нарис міста Єлисаветграда» О. Пашутіна 1897 року. На книжці – екслібрис В. Власюка. Варто зауважити, що це було ще одним захопленням Віктора Олександровича – виготовлення екслібрисів і вензелів.

В. Власюк – автор декількох поетичних збірок, виданих у різні роки. Коло тем, які охоплює поет, обширне, починаючи від любові до матері, домівки, краю, людей, які знаходяться довкола, до філософських роздумів про життя, його сенс, призначення людини. Говорячи про людську сутність, поет розмірковує над земним шляхом, вказуючи на ті якості, якими має бути наділена кожна людина. У віршах знаходимо роздуми поета про філософську категорію добра та всі складові цієї категорії, – милосердя, співчуття, повага до особистості, відданість ідеалам, слову. Цінує поет такі людські якості, як чесність, справедливість, порядність тощо. Однак найбільшим мірилом, на переконання поета, є любов в усіх її проявах – до матері, краю, у якому живеш, до справи, яку виконуєш. Чим би не займалася людина, В. Власюк вважає, що вона має виконувати будь-яку роботу сумлінно та чесно.

У віршах поета вбачаємо природовідповідність. Однією з ознак природовідповідності є «не «створення» особистості, а сприяння всебічному розвитку людини згідно з природним законом розвитку її сил і здібностей» [4, с. 49–50]. Виходячи з цієї позиції, людина, на переконання В. Власюка, має бути мудрою, виваженою, поміркованою, толерантною. Говорячи про такі якості людини у віршах, поет неодноразово використовує прийом порівняння світу людей і світу тварин, зазначаючи, що тварини «милосердніші» від людей. Вони можуть «зрозуміти», із відданістю зазираючи в очі господарям. Світ звірів, який за

всіма ознаками має бути жорстоким, оскільки звірі за своєю природою є хижаками, постає у творчості поета справедливим. Поет зазначає, що звір буде нападати тільки тоді, коли він голодний. Наводить поет приклад світу звірів і у вихованні потомства. Порівнюючи два світи, поет використовує прийом антитези – один із улюблених його прийомів. Він зображує людей, які «нападають» один на одного доволі часто, сваряться та ще й вдаються до дій, які є негідними людини. Ще більше гнітить поета усвідомлення того, що така поведінка людей стала нормою і що така «мода» «понад усе страшніша звірів».

Одним із мотивів, який повторюється у віршах В. Власюка, є мотив втрати людиною людської сутності. Говорячи про прояви людини (звірячу), поет застосовує прийом порівняння. Саме про такого звіра читаємо у вірші «Звір «Валерій»». У жартівливій формі В. Власюк зображує дивовижного звіра, який знаходиться «не в клітці чи вольєрі», він – «серед нас, чортяка». Цей звір втратив подобу людини, всіляко демонструючи свою звірину сутність: обпалив мавпу цигаркою, плюнув левові у вічі, при цьому, насміхаючись, «переконався», що лев ніякий не цар звірів, адже показав йому, хто сильніший. Розкриваючи природу людини, В. Власюк стверджує думку про те, що вона не повинна уподібнюватися звірові. У людині повинно переважати людське. Автор пригадує, що «цей звір» мав «плечі, наче у штангіста», «здорову мордюку» і «...мав напис / На руці – Валерій». Висновок поета звучить прямо: «Ось таких собі тримати / Треба у вольєрі».

На переконання вітчизняного педагога С. Миропольського, людина є «живою особистістю», «психофізичним організмом», що містить у собі самі закони для розвитку, зерно і коріння для інтелектуальної і моральної освіти. «Будь-який організм, навіть рослинний, розвивається з себе, природа тільки сприяє природному розвитку рослин з зерна, даючи йому світло, повітря, тепло, вологу. Саме це є прикладом природного і вільного розвитку, якому повинна наслідувати людина у своєму вихованні» [4]. З позицій Г. Сковороди та С. Митропольського, значний період виховання особистості здійснюється самою людиною, «силою людської природи». Це тривалий процес і кропітка праця, яка вимагає значних зусиль самої людини. Зображуючи таких «героїв», як звір Валера, В. Власюк показує внутрішній розрив особистості між реальною сутністю від народження та її поведінкою у суспільстві.

Природовідповідність відкривається читачеві у тому, як описує поет життя людини. В. Власюк застосовує ще один прийом – художнє порівняння. Говорячи про красу різних куточків світу, поет підтверджує думку про те, що людей завжди ваблять інші міста, країни, держави. Люди милуються красою тих місць, які вони відвідують, при цьому не помічають краси, яка знаходиться довкола, та навіть ще «ближче» – поряд. Варто тільки вміти вбачати ту красу. Поет зазначає, що для цього людина має бути єдиним цілим із природою, жити за її законами, а найголовніше – людина має усвідомити, що знищення природи призведе не лише до знищення людства, а й цивілізації загалом.

Чільне місце в поезії В. Власюка посідає тема поетичного натхнення, майстерності, різноманіття тем. Поет уважає, що вірші повинні бути високими. Вони мають відображати кращі людські якості, а рядки мають «литися», мов музика, – зачаровувати слух, відроджувати душу, окрилювати, спонукати до діяльності. Поетичне натхнення, на переконання Г. Гегеля, «полягає саме в тому, що той, хто перебуває в стані натхнення, весь поглинутий предметом, повністю заглиблюється в нього і не заспокоюється, доки не віднайде цілком відповідну художню форму і не надасть їй останнього карбування, не доведе її до досконалості» [2, I, с. 296]. На переконання сучасної дослідниці І. Руснак, «феномен натхнення є одним із найважливіших у художній творчості» [8, с. 239]. Саме творче натхнення визначає найвищий ступінь поетичної майстерності. Цієї якості дотримувався В. Власюк, уважаючи, що поезія має бути досконалою. Щоб досягти рівня досконалості, поет повинен наполегливо працювати над віршем, добирати та шліфувати кожне слово, а це тривалий процес і робота. Тому поезія В. Власюка відрізняється глибиною думки, високим стилем, відточеним кожним словом.

Неодноразово натрапляємо на розмірковування про поезію сучасних поетів, манеру їхнього письма, невміння чітко висловлювати думку та донести її до читача. Переважно такі віршовані форми у збірках В. Власюка відносяться до жанру пародії. У гумористичній формі поет говорить про те, що частина сучасних поетів не може відрізнити справжні рими від несправжніх:

*Не читай мого вірша очима,
Все одно ж бо нічого не втямиш:
Ні думок моїх лету, ні рими...*

Причиною такого нерозуміння справжньої поезії є те, що нібито сучасний автор, як той футболіст, «отримав думку десь із флангу / І головою прямо в штангу. / Коли ж на ноги знову встав, / В журнал цю думку надіслав». Аналізуючи поезії подібного спрямування у збірках В. Власюка, можемо стверджувати, що автор зображує творчість частини сучасних поетів як таку, що не заслуговує на увагу: або ж автор пише про все, що бачить, або ж не усвідомлює, про що пише, аби писати, щоб не відстати від письменницької когорти. Підтвердження цієї думки знаходимо у вірші «Обережно – очі!». Існують різні поети. У кожного власна манера письма, проте багатьох відрізняє нібито правильна рима – «добірний ямб, меткий хорей». Однак проникаючи глибше в поезію сучасних авторів, читачі розуміють, що «завдав поет лиш веремії» «вогнем віршованих очей» (сатиричний прийом, який використовує В. Власюк). Після такої поезії читачеві «ввижатись почало щоночі / (Це після книги, ясна річ): / Хтось хлюпотить мені ув очі, / Аж іскри бризкають із віч». Ніч, зорі, жінка, папороть, смерека – до прикладу В. Власюк наводить такі слова в іншому вірші, які не пов'язані темою та загальною ідеєю. Це набір слів, які використовує сучасний автор задля рими, оскільки «швиденько треба віршика писати, / Нестримно ринуть на папір слова». В. Власюк, маючи дар філософа від природи, зізнається в тому, що не може витримувати такі недосконалі рими, оскільки вони не несуть мотив виховання. Це ще один приклад природовідповідності. На переконання поета, будь-яка діяльність повинна містити виховний аспект: чи то у відношенні до дитини, чи до зрілої людини, чи просто до читача. Вірші, які позбавлені виховного компонента, позбавлені й сенсу. Тому автор зізнається про свої відчуття, які виникли в його душі від читання подібних віршів: «Здолав мене словесний сказ / Під час нудного дощопаду». Виховання дитини-людини-читача повинно вести «до розвитку, до прояву, до самодіяльності зовнішніх почуттів, а потім і високої духовної діяльності» [1, с. 50], спонукати до культури – думки, слова, поведінки, вчинків тощо, пробуджувати кращі людські поривання. Вірші, які не несуть такого навантаження, – пусті, безглузді, позбавлені сенсу. Як висновок, можемо навести слова поета: «Ось і у вірші рими є, / Але чогось іще б хотілось...». І те щось – це, на переконання В. Власюка, не лише слова, рими, ямби, «модні поетичні

викрутаси». Це зміст, наповнюваність, сенс, тобто «душа поетичного твору».

Доволі часто у творчості поета трапляється збірний образ людей. Це ті, які в спеку виходять у поле, і ті, які вночі розчищають вулиці від нічного снігопаду, і ті, які дарують людям мистецтво, зокрема актори театру, і ті, самотні та старенькі, які тільки те й можуть, що визирати із вікон своїх помешкань і спостерігати за перехожими, і ті, які підтримують добрим словом, висловлюють співчуття, надають допомогу, сердечно ставляться до інших. Здатність любити людей завжди була з Віктором Олександровичем до кінця його життя. Зігріти добрим словом, дати пораду, допомогти у скруті, підтримати – ці риси визначали сутність людини й педагога. Добрий і чутливий, поет завжди умів знаходити ніжні та лагідні слова для кожного. Тому у віршах знаходимо значну кількість образів-символів, які пов'язані із діяльністю людини. Про ці образи поет говорить як про живих істот, які, переймаючи риси своїх господарів, стають схожими на них. Віктор Олександрович тривалий час викладав у школі. Тому у його віршах постає ще одна група людей – школярів, які зграйками злітали до свого учителя, – хто за порадою, хто просто так, щоб посидіти поряд. З великою любов'ю, повагою та ніжністю говорить учитель про своїх вихованців, помічаючи їхні допитливі широко розплющені очі. Особливо учитель полюбляв дитячі запитання, які, як зізнається, вибивали його з колії. Тоді поет усвідомлював, що має самудосконалюватися, щоб бути цікавим для своїх вихованців. Усе життя Віктор Олександрович багато читав, цікавився різними царинами: наукою, мистецтвом, музикою, літературою, володів енциклопедичними знаннями. Свої знання він передавав людям. Одним із мотивів, який доволі часто трапляється у поезіях В. Власюка, є мотив тепла. Ми уже зазначили вище, про порівняння, які часто використовує поет. Говорячи про тепло, автор подає цей образ у різних значеннях. Насамперед це тепло оселі, де потріскують дрівця у грубці, а малеча сидить перед грубкою та з цікавістю спостерігає за язиками полум'я. Це і тепло материнських рук, які, ніби крилами, огортають у години хвороби чи лиха, навіть дорослих своїх дітей, і руки батька, які розпалювали грубку і завжди несли тепло, особливо,

коли «місяць холодно дивиться в вікна» і «вітер крутить, немов помело...». Убачаємо своєрідне порівняння: тепло грубки – тепло хати – тепло оселі – тепло материнських рук – тепло батька. Усе разом створює картину теплої родинної вогниці, тобто затишку, добра, спокою, захисту, любові від завії як природного явища та від життєвої завії, яка не лише перешкоджає, а сприяє загубленості людей у часі та просторі. Для поета важливо не втратити тепло – цей життєдайний вогник. Тому ліричний герой віршів переконаний, що важливо не згаяти, не змарнувати час, а віддавати людям найкраще та найдорожче – тепло свого серця. На переконання В. Власюка, «та глибша всіх, та вища всіх / На світі все-таки людина». Тож, зображуючи різних людей, поет оспівує велич людського розуму, краси внутрішньої, тепло людських взаємин, духовні поривання.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Оспівування та возвеличення природи, рідного краю, питання мови, людські взаємини, любов до місця, де не лише народився, а й живеш, людська мудрість, тепло стосунків, добро і щедрість – ось перелік далеко не всіх тем, які відображені у творчості В. Власюка. Про що не писав би поет, він робить це щиро, з великою любов'ю до людей та світу. У його творах відобразилась філософська мудрість про вічну категорію добра, любов до всього суцього, до світу. Розглядаючи поезію В. Власюка, зосереджуємо увагу читачів на такому понятті, як українство. Для поета воно полягає в любові до рідного краю, місцини, мови, батьківської оселі, людей, у поцінуванні традицій і звичаїв, дотриманні людських норм, читанні творів українських письменників, у збагаченні внутрішнього світу людини, переглядом вистав, кінофільмів, у слуханні українських пісень, музики, у долученні до скарбниць і відкриттів краю (відвідування музеїв, різних тематичних заходів, творчих вечорів, участі у культурно-просвітницьких програмах, проєктах тощо).

Мова творів В. Власюка образна, метафорична, насичена різними художніми засобами (епітетами, порівняннями, метафорами). Безпосередньо вірші глибинні як за своїм змістом, так і за втіленням філософського задуму. У творах доволі часто згадуються образи водного простору як символу відродження, відновлення, поновлення життєвої енергії, плинності

часу [5, с. 6–14], що можуть бути предметом розгляду та дослідження майбутніх наукових праць.

У статті «Флюктуація поезії ХХІ століття крізь призму сучасного світобачення» зазначено, що «зміст вивчення поезії становлять різні за видами твори – інтимна, філософська, езотерична, герметична, молитовна лірика, твори світової літератури, фольклорні джерела, біблійні притчі та легенди, відомості з історії літератури, мистецькі твори» [6, с. 15–16]. Хоча стаття стосується дослідження поезії сучасної поетеси Ліни Ланської, цілком слушно можемо віднести цю цитату й до поезії В. Власюка, у якій спостерігаємо переплетіння ліричності, міфопоетики, фольклору, сатиричного та іронічного зображення суспільних відносин, «езопівської мови», філософських роздумів. Поезія В. Власюка насичена різними образами-символами, які можемо розподілити на чотири категорії:

- образи флори та фауни;
- образи природних явищ і стихій;
- часопросторові образи;
- предметні образи [4].

Будучи людиною доволі чутливою, В. Власюк, ідучи з роботи, завжди знаходив час, щоб зупинитися на декілька хвилин і помилуватися чи то синім небом навесні, чи краплинами дощу, які сріблястими намистинками скочувалися з листочків, чи садами й парками, широкими околицями міста. Усе, що знаходилося довкола поета, було близьким його серцю, адже у кожній квітці, у кожній зернині вирувало життя. Тому зізнання поета цілком слушні:

*Немає степу ні кінця ні краю,
Народжується пісня тут і хліб.
Перед зернятком кожним я вклоняюсь,
Бо в ньому височінь уся і глиб.
(«Немає степу ні кінця ні краю») [1, с. 15].
Неподільні з нею ми, єдині,
Не потрібні теплі нам краї.
Неосяжна нива Батьківщини,
Ми ж маленькі зернятка її.
(«Неподільні з нею ми...») [1, с. 15].*

Стаття не вичерпує роботи над аналізом поезії Віктора Олександровича Власюка. Дослідження поетичного спадку нашого земляка, прекрасного педагога, людини передбачає розкриття значення образів-символів природних стихій і явищ, національних образів в аспекті власного світосприйняття та світобачення навколишнього світу, розгляд життєвих проблем, які порушує В. Власюк у віршах, аналітичне дослідження творів сатиричного спрямування, з'ясування складових філософських категорій добра та зла.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власюк В. О. Фесрія краплинок. Кіровоград. 2018. 50 с.
2. Гегель Г. В. Натхнення. Лекції з естетики. В 4 т. Харків : Фоліо, 2019. Т. 1. С. 294–296.
3. Гете Й.-В. Вчення про колір. Харків : Фоліо. 2019. 256 с.
4. Золотухіна С., Башкір Л. Природовідповідність як принцип виховання в педагогічному досвіді С. І. Миропольського. *Науковий колегіум: Науковий інформаційний журнал*. № 4 (109). 2022 С. 49–54.
5. Небеленчук І. О. Образ води у творчості поетів Кіровоградщини: дослідницький контент. *Українська мова і література в школах України : щомісячний науково-методичний та літературно-мистецький журнал*. 2016. № 3. С. 18–22.
6. Небеленчук І. О. Флюктуація поезії ХХІ століття крізь призму сучасного світобачення. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 41. Т. 2. С. 12–17.
7. Небеленчук І. О. Література рідного краю: наук.-метод. посіб. Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. С. 6–14.
8. Руснак І. Борис Грінченко про способи регулювання творчого натхнення. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2021. № 27(4). С. 238–244.
9. Українознавство: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М. І. Обушного. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. С. 18.